

MARIËNBURG

2017 • JULI

JAAR 34 • 03

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

DOORSTART ZUSTERS GELEEN

DE BESTE VIJANDEN?

ARM BINNEN EN BUITEN DE KERK

VOORTDURENDE REFORMATIE

DE EENVOUD VAN FRANCISCUS

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2017 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

hoofdredacteur: Tammo ten Berge
eindredacteur: Arthur van Tongeren
redacteuren:
Lambert van Gelder
Leon Goertz
Adrie de Jong
Ad Krijnen
Leo Le Large
Jacques van Leeuwen

REDACTIE-SECRETARIAAT

Bremhoeven 34
5244 GW Rosmalen
redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Rekafa Special Products BV, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:
€ 35,- per jaar.
Abonnement zonder lidmaatschap:
€ 25,- per jaar.
Proefabonnement: 3 nr's voor € 5,-
Losse nummers: € 5,-
Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.
IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68
BIC-code: NLRABO2U
Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171
Julia van Wel, secretaris, 06-21294252
Ed Schreurs, penningmeester, 0499-376480
Michel Besnard, lid, 040-2810073
Riet Bos, lid, 0475-614133
bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29
5581 AB Waalre
040-8442967
secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

GELOOF IN EEN GESECCULARISEERD
TIJDPERK
HERMAN HÄRING

08

ARM BINNEN EN BUITEN DE KERK
LEO LE LARGE

10

ZUSTERS MAKEN DOORSTART
LEON GOERTZ

12

DE BESTE VIJANDEN
THOMAS SEITERICH

15

DE KERK MOET ALTIJD WEER OP DE
SCHOP
MARGRIET GOSKER

18

I.M. OMER GIELLIET - ICOON VAN EEN
GENERATIE
AD KRIJNEN

20

EENVOUDIG, BEROKKEN, KWETSBAAR
EN VREDELIEVEND
LIDY VERDEGAAL

EN DE COLUMNS

08 Rik Bronkhorst: Hoe zit dat toch
14 Erik Jurgens: Mores leren, en 'Laudato si''
17 LLL: Vrouwen
23 Leon Goertz: Motorblok
24 Huub Schumacher: Luther maakt mij stil, heel stil....

OpZien

OpZien is de digitale nieuwsbrief van *De Roerom* en *Mariënborg*.

OpZien biedt achtergronden bij nieuws en ontwikkelingen, en bijdragen aan het publiek debat.

Aanmelden via de website

Ga naar:

www.marienburgvereniging.nl
en klik rechtsboven op 'Opzien'.
U ontvangt *OpZien* elke twee weken (behalve in de zomer) in uw mailbox.

- VERSPREID MARIËNBURG MAGAZINE ONDER UW FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN
- ALS LID KUNT U GRATIS EEN PROEFNUMMER LATEN TOESTUREN NAAR EEN BELANGSTELLEDE
- GEEF EENS EEN ABONNEMENT CADEAU

HET VOLGENDE NUMMER VERSCHIJNT BEGIN
OKTOBER 2017. BIJDAGEN UITERLIJK 10
AUGUSTUS AAN HET REDACTIE-ADRES.

KRITISCH KATHOLIEK

Wie zijn wij als kritisch katholieken? We worden wel gezien als *kritische katholieken*, maar kritisch katholieken is toch wat anders. Kritisch is hier een bijwoord en geen bijvoegelijk naamwoord.

Mariënborg is in de jaren '80 ontstaan als beweging – later vereniging – van kritische Nederlandse rooms-katholieken. Met specifieke kritiek op de 'telooorgang' van het recht op initiatief van plaatselijke kerken, de verdediging van kerkelijk beleid met een beroep op het geloof, het gebrek aan oecumenisch elan en het gebrek aan werfkracht in de rooms-katholieke kerk.

Van kritische katholieken zijn we kritisch katholieken geworden. Deze omslag ontwikkelde zich de laatste jaren. Wij zijn kritisch geworden ten aanzien van het geloof zelf.

We zoeken met denkers als bijvoorbeeld Roger Lenaers naar een radicaal vernieuwde geloofsinhoud. Die geloofsinhoud blijft geworteld in de christelijke traditie en in de Bijbel. De focus blijft gericht op Jezus van Nazaret als grote voorganger – maar er wordt afscheid genomen van inmiddels nietszeggende leerstellingen en dogma's.

Wij stellen ons geloof zelf *in Frage*. We komen niet verder met begrippen als verrijzenis, nederdaling ter helle, leven na de dood – laat staan met de tenhemelopneming van Maria of de onfeilbaarheid van de paus. We kunnen individueel zulke leerstellingen en dogma's wel een bepaalde interpretatie geven. We kunnen er individueel mee leven, maar ze zijn op belevingsniveau geen gemeenschappelijk bezit.

TER- ZIJ- DE

De 'e' van kritische katholieken is weggefallen, maar ook de inhoud van 'katholiek-zijn' is veranderd. Het is niet meer de loutere aanduiding van een lidmaatschap van de rooms-katholieke kerk. Katholiciteit is deel uitmaken van een lange en waardevolle christelijke traditie, met ruimte voor vele denominaties en interpretaties.

TAMMO TEN BERGE, HOOFDREDACTEUR.

NIEUW REDACTIELID

Adrie de Jong-Otte is sinds mei lid van de redactie van *Mariënborg Magazine*. Als kritisch katholiek is ze vanaf de oprichting lid van *Mariënborg*, en heeft in het bestuur gezeten van de Acht Mei Beweging. Verder was ze jarenlang voorzitter van stichting Magdala, die onder meer geijverd heeft voor de invoering van een vrijwillig celibaat. In Eindhoven heeft ze samen met een aantal enthousiaste mensen een door het bisdom opgeheven parochie voortgezet, want: "Je kunt wel een parochie opheffen, maar geen mensen."

GELOOF IN EEN GESECCULARISEERD TIJDPERK

OVER DE MOGELIJKHEDEN VOOR EEN EKKLESIA
ZICHZELF VORM TE GEVEN

DEEL 3 VAN 3

HERMANN HÄRING IS EEN DUITSE THEOLOOG, DIE VAN 1970 TOT 1980 IN TÜBINGEN NAUW SAMENWERKTE MET HANS KÜNG. IN DE JAREN 1980-2005 WAS HIJ HOOGLEREAAR IN DE SYSTEMATISCHE THEOLOGIE AAN DE UNIVERSITEIT VAN NIJMEGEN.

IN 2010 WAS HÄRING INLEIDER OP HET MARIËNBURGCONGRES OVER DE VRAAG WIE DE FAKKEL VAN DE VERNIEUWING GAAT OVERNEMEN. IN SEPTEMBER 2015 HIELD HIJ IN KASSEL EEN VOORDRACHT OVER DE TOEKOMST VAN DE KATHOLIEKE PAROCHIES.

DE INZICHTEN DIE HIJ HIERIN NAAR VOREN BRACHT, ZIJN OOK VOOR DE NEDERLANDSE SITUATIE ACTUEEL. WEGENS DE LENGTE HEEFT HIJ, OP VERZOEK VAN DE REDACTIE, GENOEMDE LEZING IN DRIËN GEKNIPT. IN DIT NUMMER VAN MARIËNBURG MAGAZINE HET LAATSTE DEEL. DEEL 1 EN 2 VERSCHENEN IN MAART EN MEI.

IV. SECULIERE JEZUANISCHE EKKLESIA'S

1. Zoek eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid (Mt 6, 33).

Wat is een christelijke ekklesia, hoe moet zij zichzelf definiëren en wat is haar missie? De antwoorden op deze vragen zijn schraal geworden, veel ekklesia's functioneren als tankstations zonder benzine, ook al houdt de katholieke kerk zich al vanaf 1952 diepgaand bezig met hun identiteit. Daarbij heeft zij een boodschap voor de wereld. Wel vraagt de uitleg van de evangeliën om behoedzaamheid. Zoals bekend zijn zij geen historische beschrijvingen, maar projecteren zij de boodschap van Jezus in de vroege ekklesia's. Wat wilde Jezus, *voordat* er een ekklesia bestond?

Iedereen is het eens over de kern van Jezus' boodschap: het koninkrijk van God begint vandaag. Deze visie krijgt bijvoorbeeld gestalte in de zaligsprekingen, de gelijkenissen en de genezingsverhalen. Het gaat Jezus niet om de stichting van een kerk. Zijn doop heeft niets te maken met de opname in een kerk; hij is geïnteresseerd in mensen, hun noden, hun strijd en verzoening. Jezus had een onverwacht directe seculiere boodschap voor mens en maatschappij. Daarmee zette hij heel hartstochtelijk de lijn door van de boodschap van de profeten van Israël. Niet gerechtvaardigd worden, maar gerechtigheid doen was zijn thema. Deze duidelijk voor-kerkelijke inspiratie moet het handelen van onze ekklesia's richting geven en zij moet een gezicht krijgen door de ekklesia's. Zij moet dagelijkse praktijk worden in het leven van de ekklesia's. Dat wordt bedoeld met 'getuigenis' (het Griekse 'martyria'). Paulus' schaduw heeft lange tijd over dit Jezuanische visioen gehangen. Zijn niet-Jezuanische kernwoorden waren: een boze God, het zoenoffer en de rechtvaardiging van de zondaren. Jezus vocht hartstochtelijk voor een allen

*“Het zoeken naar gerechtigheid in de wereld gaat
vooraf aan alle kerkelijke overtuiging, liturgie en
oecumenisch ijveren voor eenheid”*

omvattende gerechtigheid in vrede. Paulus schreef over een op het individu toegespitste vraag van het heil. Een seculier tijdperk kan hier geen begrip meer voor opbrengen.

Het egocentrisme van deze op de persoon toegespitste vraag naar heil heeft ertoe geleid dat Jezus' hartstocht voor de gerechtigheid verloren ging. Daarom moeten wij ons opnieuw buigen over de vraag, wat de voor-kerkelijke Jezus wilde. Ook hebben wij ons bij onze navolging van Jezus eenzijdig geconcentreerd op zijn woorden en handelingen uit het verleden en zijn we het visionaire toekomstperspectief vergeten, dat Jezus met zijn 'Rijk Gods' verkondigde. Zeker, deze begrippen zijn problematisch geworden. Daarom spreek ik graag over de gemeenschappelijke levensruimte waar wij allen op hopen, omdat die ons verlangen definitief vervult. Daar horen een vrede en een verzoening bij, waardoor niemand wordt uitgesloten. Het zoeken naar gerechtigheid in de wereld gaat vooraf aan alle kerkelijke overtuiging, liturgie en oecumenisch ijveren voor eenheid.

2. Afbakeningen.

Daarom is de tijd voorbij waarin de kerk theoretische zelfdefinities kon opstellen. In de bedoeling van Jezus komt haar waarheid voort uit het messiaanse dagelijkse handelen van de ekklesia's. De liefde voor de mensen is geen gebod van de tweede rang, want het staat op gelijke hoogte met dat van de liefde voor God. Dus moet de liefde voor God beginnen met de liefde *voor de mensen*. Alleen op die manier wordt zij concreet, krijgt zij inhoud en wordt zij beschermd tegen illusies. Deze rangorde bij het ontmoeten van God moet in het bewustzijn van de ekklesia's ingeprent worden. Het slaan van bruggen naar de seculiere wereld wordt dan vanzelfsprekend.

Een christelijke ekklesia oriënteert zich dus niet in de eerste plaats op altaar en eredienst. Haar leven speelt zich eerst en vooral af in de maatschappelijke ruimte waarin zij gesitueerd is. Zij krijgt vorm als een ellips met twee gelijkwaardige brandpunten, die voorwaarde zijn voor elkaars bestaan. Haar godsdienstig middelpunt verdwijnt zodra zij afziet van haar solidariteit met mens en maatschappij. Dit past precies bij het klassieke model van de basisgemeente, dat in het Latijns-Amerika van de zestiger jaren ontwikkeld werd. Misschien kunnen we de ellips omvormen tot een parabool, omdat de oriëntatie op

wereld en maatschappij eindeloze ruimten opent. In geen geval mag deze ingeperkt worden. Daaruit volgt:

- (1) Geen exclusieve oriëntatie op sacrale handelingen. Reeds de eerste christenen “gingen trouw en eensgezind naar de tempel ..... en gebruikten samen hun maaltijden in blijdschap en eenvoud van hart” (Hand 2, 46). Solidariteit gaat vooraf aan de godsdienstige verplichtingen, is de vanzelfsprekende vooronderstelling daarvan. Zo wordt de heilsboodschap van Jezus realiteit als genezing door mensen: “Blinden zien weer en kreupelen lopen, melaatsen worden rein” (Mt 11, 5).
- (2) Geen overmatig accent op de erediensten. In feite heeft dit geleid tot een onbijbels sacramentalisme en klerikalisme in plaats van tot het uitnodigen van mensen voor het feestmaal in het koninkrijk (Lucas 14, 13-15). Reeds de kerken van de reformatie ontwikkelden een contragewicht, dat door het gewicht van het woord een halt toeriep aan het magische verstaan van het sacrament.
- (3) Geen verkerkelijking van de sacramenten. Daardoor werd de tegenstelling tot de wereld alleen maar gestabiliseerd. Doop en eucharistie gaan als visionaire handelingen vooraf aan alle kerkelijke instituties. Beslissend is dus niet hun inkadering in allerlei kerkelijke regels, maar de actualiteit van het messiaanse rijk. Het gaat om de gelukkig makende ervaring, dat God dáár tegenwoordig is, waar ons dit rijk Gods ook maar lukt.
- (4) Geen identificatie van kerk en heiligheid. Tot nu toe definieerde de katholieke kerk heiligheid als onaantastbare macht, waardoor zij zelf onaantastbaar werd. Dit kerkelijk monopolie op heiligheid geldt niet meer, want heiligheid is net zo goed een wereldlijke kwaliteit. Zij toont zich in de hoogachting die men heeft voor de wonderen van het leven, de menselijke waardigheid en de mysteries van de wereld. Het pauselijke document *Amoris Laetitia* (“Over de liefde in het gezin”) is deze weg nog niet tot het einde gegaan.

» LEES VERDER OP PAGINA 6

3. Maatschappelijke omgeving als plaats van de ekklesia.

Het brandpunt in de wereld hoeft voor een ekklesia gezocht noch bevochten te worden; haar leden hoeven zich alleen maar met de wereld te bemoeien. In feite leven zij - ongeacht hun godsdienstige levensovertuigingen - hun profaan leven van alledag met de mensen in hun woonplaats, delen hun zorgen en nemen deel aan hun wederwaardigheden. Vereist zijn alleen een open oog, empathie en daadwerkelijke solidariteit. De fundamentele vragen die aan een seculier georiënteerde Jezuanische ekklesia gesteld moeten worden, zijn: Met welk onwrikbaar respect treedt zij de mensen in haar woonplaats tegemoet en hoe onvoorwaardelijk deelt zij hun leven? Hoe actief geeft zij mede vorm aan de burgerlijke maatschappij en bekommert zij zich samen met de anderen om degenen die in nood zijn? Hoe gedreven werkt zij aan het visioen van een toekomst die het goed voorheeft met de mensen en verdeelt zij overeenkomstig hun verwachtingen de gemeenschappelijke opgaven?

Vernieuwing van de ekklesia begint niet met ombouw van de organisatie, maar in de mentaliteit van de gemeenschap. Wel zullen de zwaartepunten in het werk van de ekklesia zich gaan verleggen. Maar ekklesia's zullen steeds inclusief te werk gaan en de behoeften van geen enkele groep mensen buiten beeld laten. De klassieke functies (verkondiging, liturgie, diaconale zorg, oecumenische en interreligieuze betrekkingen) en culturele kwaliteiten (muziek, activiteiten van opvoeding en vorming, gebedsleven, spiritualiteit en innerlijk leven) zouden geen schade moeten lijden en onverminderd voortgang moeten vinden. Ze zouden echter alle ingevoegd moeten worden in het grote visioen van een mensheid die in vrede met zichzelf verzoend is, dus ook van een maatschappelijke ordening die de mensen tot hun recht laat komen. Daardoor krijgen deze functies en kwaliteiten een nieuwe waarde. Politiek georiënteerde maatschappelijke arbeid wordt dan niet meer gedaan vanuit een ethische verplichting, maar wordt een vanzelfsprekende impuls van direct godsdienstige kwaliteit. Een impliciete godsdienstigheid is dan altijd mee gegeven. Uiteindelijk is het de opgave van een moderne ekklesia het dagelijkse leven zelf als religieuze werkelijkheid te begrijpen in plaats van er een religieuze stolp overheen te zetten.

“Het gaat Jezus niet om de stichting van een kerk. Zijn doop heeft niets te maken met de opname in een kerk; hij is geïnteresseerd in mensen, hun noden, hun strijd en verzoening”

JEZUANISCHE EKKLESIA'S

DE VOLGELINGEN VAN JEZUS IN DE VROEGE EKKLESIA'S GINGEN – MEDE UIT BEHOEFTE AAN EIGENWAARDE TE MIDDEN VAN VERVOLGINGEN EN LATER OOK ONDER POLITIEKE DRUK – DE CONCRETE JEZUS POSITIEF INKLEUREN. DAARBIJ GEBRUIKTEN ZIJ OOK BEELD- EN VORMELEMENTEN UIT DE GODENWERELDEN VAN MESOPOTAMIË, EGYPTEN EN GRIEKENLAND. DE HUIDIGE (MET NAME DUITSE) EXEGESE PROBEERT HET PAD TERUG TE GAAN: WIE WAS DE HISTORISCHE JEZUS, DIE DE EKKLESIA'S ACHTERNA GINGEN? HOE DE VERNISLAGEN TE LOKALISEREN EN TE VERWIJDEREN? DE NIEUWE EKKLESIA'S WILLEN DEZE CONCRETE JEZUS – ALS GEMEENTE EN INDIVIDUEEL – ALS HUN STIP AAN DE HORIZON ZIEN (ZOALS MARCUS 1, 15).

Deze omkering, die begint in de mentaliteit, leidt tot een hernieuwd verstaan van eredienst. Die is voor de ekklesia geen aanvang en begin, maar de voltooiing van haar relatie met God. In de eredienst worden de gezamenlijke menselijke en sociale ervaringen, die aan deze eredienst voorafgingen, in dankzegging en voorbede samengebracht. Maatschappelijke werkzaamheden voeren juist niet tot een gevaarlijk activisme, maar tot een inhoudsvolle vroomheid, waarin de grenzen tussen 'kerkelijke' en 'onkerkelijke' deelnemers wegvallen.

Zo gezien voelen christenen zich primair thuis in de wereld. Hun thuis is hun leefwereld ter plekke, geen illusionair hiernamaals. Zoals bekend hield Jezus van de mensen. Graag at en dronk hij samen met hen en vierde hun feesten mee. Daarmee wordt natuurlijk geen oppervlakkige gezelligheid bedoeld, want iedere liefde voor medemensen zet het verdriet om niet te bevatten ultieme ervaringen op de eerste plaats. In de grond is zo'n liefde en empathie voor medemensen al gemotiveerd door een visioen dat de grenzen van het heden overschrijdt. Ook volgens seculiere maatstaven kan alleen een visionaire ekklesia een goede ekklesia zijn.

4. De wisseling van paradigma's serieus nemen.

Op deze plaats kan men onmogelijk het grote aantal aan inhoudelijke mogelijkheden opsommen, dat voort kan komen uit het Jezuanische visioen, dat veel verder gaat dan het model van de navolging dat zich vooral op het verleden richtte. Het doel van dit betoog is niet de kerk een nieuw arbeidsmodel op te dringen. Hier wordt slechts geprobeerd voor de ekklesia's van de toekomst een veranderingsproces te schetsen, dat in onze maatschappij (en in vele christelijke gemeenschappen) al lang gestalte krijgt. Stilstand en het ongewijzigd herhalen van bekende vormen van geloofsbeleving zijn eenvoudig niet meer mogelijk. Ons rest slechts een moedige wisseling van paradigma of een krampachtige verharding die alleen maar kan

RIK BRONKHORST

HOE ZIT DAT TOCH?

eindigen in onbeduidendheid. Daarom zouden wij toch minstens de omvang van de huidige ingrijpende verandering tot ons bewustzijn moeten toelaten, die onze cultuur, onze vormen van geloofsbeleving en onze kerken reeds lange tijd door elkaar schudt. In een eerste voorbereidende stap zouden ekklesia's zich van deze verandering bewust moeten worden. Dat zal hen helpen om de zich aandienende vragen de baas te worden.

Alleen zelfstandigheid van de ekklesia's biedt de vrije ruimte voor creatieve reacties. Geleid door haar eigen geweten en haar gezond verstand kunnen de ekklesia's haar eigen weg gaan die tenslotte uitmondt in de fundamentele vernieuwing van kerkelijke structuren. Want niemand is gediend met kerkleidingen die blind blijven voor de tekenen van de tijd en die zelfs de initiatieven van de bisschop van Rome blokkeren. Levende godsdiensten hebben zich altijd gekenmerkt door een groot ongeduld. Ze willen hier en nu beginnen. De domme meisjes die geen voorbereidingen treffen, blijven van het bruiloftsfeest uitgesloten (Mt 25, 12) en hij die de lotgevallen stuurt, zegt: "Ik maak alles nieuw" (Apk 21, 5). Uit alles spreekt het ongeduld dat ook in het visioen van Jezus aan het woord komt. "Kom" zegt Hamlet in de bij het eerste deel geciteerde tekst, "laat ons samen gaan". ●

Vertaling: Ad Krijnen

De stellige religieuze overtuiging van mensen. De stelligheid waarmee zij hun geloofsovertuiging uitdragen. Niet dat zij er nou zo serieus naar leven hoor, dat zie ik nog niet meteen gebeuren. Zelfs bij kritische katholieken kan het balletje wel eens heel anders rollen in het leven dat zij leiden, dan zij in hun stelligheid verkondigen. Tja, we zijn mensen. Kwetsbare, kleine mensen, soms met een grote mond. Soms met een overvloed aan woorden. Soms zelfs met een overdaad aan regelzucht en regelgeving. Vaak zelfs zodanig dat de 'gewone' rooms-katholiek daar een beetje duizelig van wordt, een beetje verdwaalt en de weg kwijtraakt. Welke weg? De enige juiste weg! Dus bedenken wij allerlei regels en dogma's om de gelovige te helpen die enige juiste weg te blijven bewandelen. Kijk, de Tien Geboden zijn duidelijk. De begeerten van de mens ook. Dus enige regelgeving is wel geboden, lijkt mij, anders wordt het echt een zootje. Hoewel er ook mensen zijn die juist deze Tien Geboden beklemmend vinden. En ja, buiten dat doodslaan en andere ellendige zaken die gewoon niet mogen gebeuren, begrijp ik dat er mensen zijn die echtbreken. Of die hun vader of moeder niet die eer verstrekken die voorgeschreven staat. "Je kunt ze wel vur den kop kieken, maor nait derin," zei een eenvoudig mens eens. "Je kunt ook niet weten wat er achter iedere voordeur gebeurd is, of gebeurt op het moment dat jij jouw oordeel uitspreekt met de Tien Geboden in de hand. Waar of niet? Of vindt u mij nu Godslasterlijk bezig? Geloof me, ik ben een zeer gelovig mens. Lang niet altijd geweest. Maar heel stellig heb ik De Weg, wat betekent "mijn eigen persoonlijke weg" gevonden. En? Ik ben daar zeer blij mee, dankbaar voor. Dankbaar dat God mij levenslessen heeft laten ondergaan die hebben bijgedragen aan mijn zoektocht en mijn openhartigheid naar en openstellen voor Jezus van Nazaret. Blij dat ik mijzelf katholiek mag noemen. Rooms voel ik mij niet. Roomser dan de Paus ben ik zeker niet. U wel? Toch leef ik volgens morele regels, te beginnen bij vriendelijkheid, oprechtheid, verdraagzaamheid, solidariteit met de onderliggende medemens. En ik bid. Ik bid dagelijks vele malen tot Jezus, op de fiets, in bed, aan tafel, onderweg. Niet om hulp en steun bij aardse zaken, hoewel enige bescherming en zorg tegen de boze buitenwereld welkom is. Nee, ik bid vooral om hulp om op de weg te blijven. Mijn weg, de weg die ik graag bewandelen wil aan de hand van Christus, omdat ik mij daar *senang* bij voel, omdat ik mij daar thuis voel, mezelf mag zijn. Mijzelf christen mag noemen, volgeling van die Ene. Op geheel eigen wijze. Gelukkig dat er in ons vrije Nederland sprake is van religieuze verscheidenheid, waarbij plaats is voor eenieder die zich aangesproken voelt deelgenoot te worden in een gemeenschap waarbij hij of zij zich thuis voelt. Geloven betekent ook ruimte geven aan ander gedachtegoed. De basis is verdraagzaamheid. We geloven allemaal in dezelfde God, dat grote wonder dat wij eigenlijk niet kunnen begrijpen. Jezus van Nazaret is de intermediair tussen het wonder God en ons, kleine mensjes. De Christus, waarnaar wij onszelf christenen noemen. Wij zijn volgelingen in verscheidenheid, omdat wij niet met stelligheid onze eigen weg daarin kunnen bewijzen als de enige juiste.

COLU
MN.

TEKST

LEO LE LARGE

FOTO

STOCKMATERIAAL

ARM BINNEN EN BUITEN DE KERK

*dweilen
met de
kraan
open?*

HET KNOOPPUNT KERKEN EN ARMOEDE HIELD BEGIN APRIL VAN DIT JAAR EEN BIJEENKOMST IN EINDHOVEN. LANDELIJK ZIJN ER VIER GEPLAND. MARIËNBURG WAS ER BIJ EN DOET

VERSLAG. Het was een kleurrijke bijeenkomst die begon met een broodmaaltijd waarbij deelnemers vanuit allerlei kerkgenootschappen aanschoven. Rijk vertegenwoordigd waren de protestantse kerken, die met hun diaconie al veel ervaring hebben opgebouwd. De r.-k. kerk doet daar bescheiden aan mee. Ook een lid van het Leger des Heils was aanwezig. Alle

“De kerken hebben al een lange traditie in aandacht voor mensen die in de knel zitten. ‘De armen heb je altijd bij je’, is een evangelisch motto”

deelnemers bleken voorzitter of initiatiefnemer te zijn van armoedebestrijding in kerkelijke kring, vaak in oecumenisch verband. Van alle kanten waren ze gekomen: uiteraard uit Eindhoven en omgeving, en verder van Den Bosch tot Roermond.

ARMOEDE IN NEDERLAND Dat het knooppunt vanuit de kerken georganiseerd werd, bleek al bij het begin. De inleider las psalm 72 voor waarin gebeden wordt voor koning Salomo om het volk rechtvaardig te besturen en te bevrijden wie arm is en om hulp roept. Inleider Jan Wessels sprak daarna een gebed uit tot “Christus onze koning” voor hen die geen voedsel hebben en in nood verkeren.

Daarop beschreef hij aan de hand van het rapport *Armoede in Nederland 2016* hoe de situatie rond het armoedeprobleem is. Een eindeloze rij ontmoedigende cijfers. Een op de tien Nederlanders leeft op of onder de armoedegrens. 13% van de kinderen groeit op in armoede. Er zijn naar schatting 31.000 dak-/thuislozen. De kerken hebben al een lange traditie in aandacht voor mensen die in de knel zitten. ‘De armen heb je altijd bij je’, is een evangelisch motto.

VIER WORKSHOPS De deelnemers werden in vier workshops aan het werk gezet. Daarbij ging het vooral om uitwisseling van werkwijzen en initiatieven bij armoedebestrijding. Dat bleek zeer leerzaam, omdat armoede op zich al een zeer uitgebreid verschijnsel is, maar ook de hulp die geboden wordt is heel divers. Vormen van ondersteuning variëren van kerstpakketten, voedselbanken, vakantieprojecten en stichting leergeld tot schuldhulpmaatjes, die daadwerkelijke begeleiding geven om uit de armoede te komen.

Een kernvraag was wat nu eigenlijk armoede in Nederland is. Daarbij draait het om het feit dat het bestaansminimum niet meer aanwezig is en men ook geen idee heeft hoe men weer uit deze situatie moet komen. Door echtscheiding, ontslag en ziekte kan een uitzichtloze situatie ontstaan en wanneer schuld na schuld zich opstapelt, is het einde zoek.

In een van de workshops kwam het probleem op tafel dat mensen vaak hun armoede verborgen houden. Zij schamen zich en proberen naar buiten toe de schijn op te houden. Hoe eerder hulp geboden wordt hoe beter.

Uit de verhalen van de deelnemers bleek dat het signaleren van armoede moeilijk is. Sociale woningstichtingen, wooncorporaties, energiebedrijven, gemeentelijke diensten hebben er vaak

al eerder zicht op, maar privacy en onwil van de betreffende gezinnen blokkeren in veel gevallen de hulpverlening. In een andere workshop kwam naar voren dat financiële bijstand niet de oplossing is, maar dat met name een schuldhulpmaatje de beste kans biedt. Daarbij werd sterk benadrukt dat vrijwilligers uit de diverse kerkgenootschappen die schuldhulpmaatje zijn niet alleen gescreend worden op hun geschiktheid, maar ook bijgestaan worden door professionele helpers.

HULP UITGAANDE VAN DE KERKEN In deze bijeenkomst van het *Knooppunt van Kerken en Armoede* kwamen ook andere zaken naar voren. In het *Armoedeonderzoek 2016* werd gesproken over financiën, die de kerken zelf bijeen brengen en ook subsidies die burgerlijke gemeenten aan de kerken beschikbaar stellen. Een tendens is dat er steeds meer hulp verleend moet worden, en ook verleend wordt, terwijl de inzet van de kerken afneemt. Een grote zorg is de krimp in kerkelijke deelname. Volgens een deelnemer hebben de kerken te lang achterovergeleund, en zouden ze nu misschien weer hagenpreken moeten gaan houden om ook jongeren weer naar de kerk te brengen. Daarnaast mag het duidelijk zijn dat veel vrijwilligers niet meer kerkelijk zijn, maar desondanks zeer behulpzaam en gedreven om hun medemensen bij te staan. Ook jongeren zijn op dat punt gevoelig. De kerkelijke, oecumenische hulpverlening is er niet enkel voor kerkleden, ook niet-kerkelijken krijgen hulp.

EEN FUNDAMENTEEL PUNT Wanneer je de hulpverlening ziet als het blussen van een brand en het helpen van de slachtoffers, zou je de voor de hand liggende vraag moeten stellen ‘Hoe is de brand ontstaan?’ Dat punt kwam slechts zijdelings aan de orde, maar is zeer belangrijk. Veel Nederlanders zijn in armoede geraakt door het liberaal-economisch beleid van de overheid. Was er onder de PvdA-politiek een wellicht te ruimhartig sociaal stelsel, onder de VVD-politiek is de liberale tendens van individualisering te ver doorgevoerd. Niet iedereen is in staat zijn eigen bestaan goed te plannen. Zeker omdat de transitie van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving te veel van sommige burgers vergt. Daarom blijft maatschappelijk werk noodzakelijk. Deels wordt dat dus door de kerken opgevangen, maar daar hoort bij dat de overheid huisvesting, banen en goed onderwijs voor iedereen mogelijk moet maken. Wanneer jongeren in arme gezinnen opgroeien en geen kans hebben zich te ontwikkelen, belanden ze in een neerwaartse spiraal waar ze niet meer uitkomen. Naast hulpverlening dienen de kerken politici dringend te wijzen op hun taak – en dat gebeurt ook volgens deelnemers aan de bijeenkomst.

Ten slotte werd het samenzijn geheel in stijl besloten met eenvoudige, niet-alcoholhoudende drankjes. ●

ZUSTERS MAKEN

DOORSTART

STICHTING KATHARINA KASPER
MENSLIEVENDE ZORG

Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw vestigden zich meerdere zustercongregaties in de provincie Limburg. Hier maakten zij een bloei-periode door. Nu leven de merendeels bejaarde zusters nog in kleine gemeenschappen en hebben ze de handen vol aan de verzorging van hun eigen leden. Wachten zij gelaten hun einde af en is hun oorspronkelijke spiritualiteit overbodig geworden? Een boeiende ontwikkeling is gaande bij de congregatie van de Zusters van de Arme Dienstvaagden van Jezus Christus. Hun verhaal over vroeger en de spirituele doorstart in onze dagen.

OORSPRONG EN BLOEI In het klooster te Geleen ontmoet ik zuster Hermana Brand, geboren te Hoensbroek (1934). Zij is provinciaal overste van de Nederlandse provincie.

De oorsprong van de congregatie ligt in Duitsland. In 1849 verzamelde Katharina Kasper in Dernbach bij Montabauer enkele vrouwen om zich heen om de zorg voor zieken, ouderen en kinderen op zich te nemen. Twee jaar later werden ze als officiële congregatie onder de naam *Arme Dienstvaagden van Jezus Christus* erkend. Vanuit de spiritualiteit van barmhartige nabijheid en verzorging van zieken en

kinderen, gaven zij antwoord op de noden in de samenleving. In 1859 kwamen ze al naar Nederland, in 1868 stichtten ze hun eerste klooster in Amerika. Dertig jaar later werkten ze vanuit 193 kloosters met ongeveer tweeduizend leden in vijf landen.

In Limburg was de behoefte aan zieken- en ouderenzorg groot. In 1859 liet gravin Elvira d'Ansembourgh te Amstenrade een klooster bouwen en nodigde de zusters van Dernbach uit om zich daar te vestigen. Drie zusters gingen hier aan de slag. De jaren daarna stichtten ze nog dertien kloosters in Nederland, waarvan het merendeel in Geleen en Zuid-Limburg. Ze ontplooiden hun activiteiten op het terrein van de ziekenverzorging en in het onderwijs. In de loop der jaren kwamen andere probleemvelden van de moderne tijd op hun pad, zoals de opvang van mensen in acute nood en de zorg voor vluchtelingen uit Tamil Nadu. Na het sluiten van de mijnen maakten de zusters zich vrij voor de hulp- en de zorgvraag die daardoor op hen afkwam. Ook het zogenaamde *vierde wereldwerk* van Abbé Pierre uit Frankrijk – de opvang van slachtoffers van vrouwenhandel, catechese en parochiepastoraat – kreeg hun volle aandacht. De Nederlandse provincie telde ooit tweehonderd leden. Nu leven er nog elf, waarvan acht in het klooster te Geleen. Drie zusters zijn afkomstig uit India.

Is hun inbreng in het maatschappelijk leven nu voorbij? Dat zou men gauw kunnen concluderen. Maar bij hen is een bijzondere ontwikkeling gaande. Deze is te zien als een frisse nieuwe tak die ontspruit aan de oude wortel van de Dernbacher spiritualiteit van de Stichteress.

KATHARINA KASPER STICHTING Door de hulpbehoefte van de bejaarde zusters kwam de hulpvraag voor verzorging binnen de eigen gemeenschap te Geleen. Zo was men aangewezen op de dienstverlening van de lokale

zorgverleners. Deze werken volgens strak vastgelegde systemen van zorgverlening bij de mensen thuis. Over het algemeen draait het (vooral in deze tijd van bezuinigingen) daarbij hoofdzakelijk om geld, tijd en de aard van de zorg die men aan de hulpvrager kan en mag aanbieden. In de praktijk betekende dit, dat op één dag soms meer dan vijf verschillende verzorgers bij de hulpbehoevende zuster in de gemeenschap kwamen ‘voorbijgeflitst’ om *hun ding* te doen. En ze moesten allemaal klokken, op de tijd letten en niets buiten hun boekje doen.

Deze vorm van zorgverlening heeft veel weg van een verzorgingsraderwerk waarin een en ander vooral mechanisch functioneert, zodat er – ondanks de goede wil van de verzorgers die in dit verband werken – te weinig tijd en aandacht is om de zorg naar de hulpvrager een hartelijk menselijk gezicht te geven.

roeping willen beleven. Zo zijn intussen veertig mensen namens de Stichting dagelijks op pad in deze menslievende zorgverlening. Daarnaast zijn dertig vrijwilligers vanuit dezelfde spiritualiteit bezig om in de drie dagbestedingslocaties in Zuid Limburg hun diensten aan te bieden. Alles bij elkaar een mooi ideaal dat werkelijkheid wordt. Maar wie zal dit betalen? De Stichting is door de overheid via de wet WTZi (Wet Toelating Zorginstellingen) erkend en ontvangt de financiën volgens de algemene regels van de zorgtoewijzing. Zij mag zelf de indicatie voor zorg bij haar zorgvragers regelen. Ook hierbij geldt dat niemand buiten de boot mag vallen, en dat er bij iedereen in de zorgvraag een mouw aan te passen valt.

ZORGFAMILIE Door de spirituele en organisatorische inbreng van zuster Hermana en Ivo is de Stichting in een paar jaar

“Ongeacht tijd en geld krijgt de zorg zo een menselijk gezicht.”

< zuster Hermana Brand en Ivo Schleiter

Door deze beleving in de gemeenschap dacht zuster Hermana: Deze manier van zorgverlening zijn wij niet gewend, is te zakelijk. Dat moet toch anders kunnen? Hoewel zij en haar medezusters een menselijker manier van zorg niet meer zelf kunnen aanbieden, kunnen ze er wel voor zorgen dat de oorspronkelijke spiritualiteit van de congregatie, ook zonder hen, in de samenleving vorm krijgt met lekenpersoneel. Zo ging zij met anderen in overleg. En ziedaar: in 2013 ontkiemde de doorstart van hun spiritualiteit, samengevat in *menslievende zorg*. In de praktijk betekent dit: klaarstaan voor alle mensen die hulp nodig hebben, met en zonder indicatie. Daarbij komt een hartelijke zorgrelatie van één vertrouwde verzorger voor de hulpbehoevende. Ongeacht tijd en geld krijgt de zorg zo een menselijk gezicht.

ORGANISATIE Mooi uitgedacht, maar hoe realiseer je dat? De organisatiedeskundige Ivo Schleiter (1968) wordt erbij betrokken en als directeur van de Katharina Kasper Stichting stuurt hij alles in goede banen.

Allereerst: wie gaat deze vorm van zorg verlenen? Daarvoor worden verzorgers en verpleegkundigen aangeworven die, in lijn met de spiritualiteit van de congregatie, hun werk niet enkel als beroep maar ook als

tijd uitgegroeid tot een zorgverlenerfamilie met het hart op de goede plaats. Dit familiegevoel wordt mede gevoed en levendig gehouden door het jaarlijks uitstapje naar de oorsprong van deze spiritualiteit: het generalaat van de zusters in Dernbach.

Deze spiritualiteit wordt uitgedrukt in het logo van de Stichting. De barmhartige Samaritaan buigt zich voorover naar de zorgvragende. Aan de rand staan twee kleine figuren. Dat zijn niet de leviet en de priester uit de Bijbelse parabel die er stiekem tussenuit knijpen en het slachtoffer in de steek laten. Nee, hier zijn het hulpbehoevenden die door de Stichting op de been geholpen zijn en weer op eigen kracht verder kunnen, maar misschien toch besluiten in de beschermende kring van barmhartigheid van de Stichting te blijven. Zuster Hermana vat samen: “Angst voor het verdwijnen van de congregatie hebben we niet. We denken eerder dat het de Stichter zelf is die ons het oprichten van deze Stichting heeft ingegeven. Zij wil ons waarschijnlijk zeggen: “Wat ik begonnen ben mogen jullie niet sluiten”. Zo maakt ze ons duidelijk wat onze taak in deze tijd nog is.”

Elkaars lasten samen dragen en verlichten. Een doorstart van de spiritualiteit van deze eerbiedwaardige zustercongregatie en een voorbeeldige bezigheid in menswaardige zorgverlening. ●

TEKST

THOMAS SEITERICH

FOTO:

STOCKMATERIAAL

DE BESTE VIJANDEN?

HOE DE TEGENSTANDERS VAN PAUS FRANCISCUS ONDERLING RUZIËN EN UITGEREKEND KARDINAAL MÜLLER HEM VERDEDIGT MET EEN BOEK.

De rust rondom paus Franciscus komt niet terug. De protesten van de conservatieven tegen zijn hervormingsrichting worden scherper. Maar met koele beslistheid bouwt de jezuïet op de stoel van Petrus de kerk om. Omdat de katholieke kerk een op keuze gebaseerde monarchie is, waarbij de man aan de top absolute macht bezit, komt de omwenteling van bovenaf. Vierenveertig nieuwe kardinalen die – want jonger dan 80 jaar – het recht hebben de paus te kiezen, en ongeveer 700 bisschoppen heeft Franciscus al benoemd – 5 % van het wereldepiscopaat. Daarbij komen kandidaten aan bod die beantwoorden aan zijn profiel: liever geen juristen of dogmatisch theologen, maar parochiezielzorgers en priesters die strijden voor rechtvaardigheid. De nieuwe bisschoppen ‘ruiken naar schapen’ of weten toch minstens hoe die geur is.

Ter plaatse, bijvoorbeeld in de grote stad Bologna die eeuwenlang tot de pauselijke staat behoorde, komt de breuk hard aan: van de conservatieve criticus van de koers van de paus, kardinaal Carlo Caraffa, naar Matteo Zuppi, de nieuwe bisschop die zich het lot van vluchtelingen aantrekt. Zuppi is afkomstig uit de Romeinse basisgemeente *Sant’Egidio*. In Ferrara van de Islam-tegenstander aartsbisschop Luigi Negri naar Giancarlo Peregro, tot dan hoofd van de dienst vluchte-

“Franciscus heeft de aandacht verlegd van de daders naar de slachtoffers. Hij bouwt druk op zodat de trage kerk van de verdringers wakker wordt”

lingen van de Italiaanse bisschoppen. In Palermo benoemde Franciscus de anti-maffia-pastoor Corrado Lorefice tot opperherder. En in Montevideo de salesiaan Daniel Sturla. De nieuwe ‘Franciscus-bisschoppen’ krijgen hun benoeming op betrekkelijk jonge leeftijd. Zij zullen voor vele jaren hun stempel drukken op hun plaatselijke kerken.

PROTEST EN LOYALITEIT Intussen vindt in Rome het protest tegen de hervormer Franciscus nieuwe, deels krasse vormen: haatplakkaten tegen Franciscus en een nep-editie van het Vaticaanse blad *Osservatore Romano*. Bovendien zijn er in de curie en bij de niet meer keuzegerechtigde kardinalen personen die meestal anoniem reageren, maar innerlijk hun ontslagbrief reeds ondertekend hebben. Zij nodigen conservatieve journalisten, ook uit Duitsland, uit naar Rome en houden “vertrouwelijke” tirades tegen Franciscus. Tot loyaliteit tegenover een hervormingspaus lijken velen niet in staat. Zij willen slechts trouw zijn aan een paus naar hun eigen smaak. De eerbied van deze Franciscus-critici gaat uit naar oud-paus Benedictus. Die wandelt in de Vaticaanse tuinen in een witte toog als was hij nog paus. Is dit onnadenkendheid? Is het doelbewust? Met de pauselijke kleur uit geeft Benedictus een hoogst verwarrend signaal af.

Te midden van deze betogen betreffende paus Franciscus publiceert kardinaal Gerhard Ludwig Müller, de prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer, een lijvig theologisch boekwerk van 605 bladzijden getiteld *‘De Paus. Zending en Opdracht’* (uitgeverij Herder). Waarnemers die kortweg volgens het rechts-links-schema oordelen, houden de streng conservatieve dogmatisch theoloog Müller voor een op een zijspoor gerangeerde tegenstander van de paus. Maar zo

eenvoudig is het niet. Want Müller beschikt niet alleen over persoonlijke ervaringen in de Peruaanse kerk van de armen. De man heeft *feeling* voor Zuid-Amerika en bevrijdings-theologieën. Zeker, hij schrijft een conventioneel boek over de paus: centrale problemen als het onzalige dogma van de pauselijke onfeilbaarheid, de enge monarchale structuur of de dominantie van mannelijke priesters in de kerk staan niet in het brandpunt. Maar in de context van de huidige conflicten laat het boek zich lezen als een gefundeerde theologische tekst van loyaliteit aan paus Franciscus en als afrekening met de schrille critieken die zijn pausschap in twijfel trekken. “Paus Jorge Bergoglio” wordt door Müller heel wat vaker en uitvoeriger geciteerd dan zijn ambtsvoorgangers Joseph Ratzinger en Karol Wojtyła. Geregeld plaatst Müller Franciscus in de continuïteit van zijn pauselijke voorgangers. Speciaal benadrukt hij de verbinding met Benedictus XVI. Deze ordening gebruikt de Duitse prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer bij alle leerstellige teksten die Franciscus heeft uitgegeven. Dat maakt Franciscus sterk tegen extreme, rechtse critici, die zich vooral op het internet laten gelden en hem liever vandaag dan morgen zouden willen afzetten. Doordat Müller de continuïteit benadrukt, bewaakt hij voor Franciscus het doel, om het in voetbaltermen te zeggen. En hij bouwt voor conservatieven een brug naar de Argentijnse opperherder. Al bij de wereldsynode over huwelijk en gezin was het Müller die in de Duitse taalgroep van de synode de brug vond tussen de messcherpe huwelijksleer van de pausen en de nood van vele opnieuw getrouwde echtelieden, door terug te grijpen op de onverdachte kerkleer Thomas van Aquino.

OPENHEID Intussen houden de aanvallen op Franciscus aan. Met het oog op deze kritiek zag de, door de paus voor de hervorming van de curie in het leven geroepen, internationale kardinaalsraad K9 zich genoodzaakt Franciscus te verzekeren van zijn “volle ruggensteun”, “volle instemming en ondersteuning” zowel voor zijn persoon alsook voor zijn leerambt.

Is de oppositie al zo groot, dat bijvoorbeeld de juiste uitoefening van het leerambt en de integriteit van de paus betwijfeld worden? Geenszins. Franciscus weet dat delen van de Romeinse curie tegen hem zijn, maar hij zet stap voor stap zijn koers door van opening naar de huidige wereld. Met gestes haalt hij bij vele critici het bloed onder de nagels vandaan. Hij thematiseert seksuele misdaden van pedofiele priesters – een megaprobleem in de hogere kringen van de kerk. Franciscus schreef een voorwoord voor een boek van een slachtoffer van kerkelijk misbruik. De krant *La Repubblica* publiceerde de tekst meteen. Daarin vraagt Franciscus opnieuw “deemoedig om vergeving”

voor de pedomisdaden van geestelijken. “Het gaat hier om iets absoluut monsterachtigs, een gruwelijke misdaad, die radicaal in tegenspraak is met alles wat Jezus leert.” Tegelijk juicht de paus de stap van het slachtoffer toe om de zaak in de openbaarheid te brengen. Deze opvatting delen zeker niet alle kardinalen, de conservatieve al helemaal niet. Franciscus stuit met zijn gevecht om radicale openheid, net als eerder paus Benedictus, op heftige tegenstand in de hogere klerikale kringen. Vóór zijn keuze in 2013 zou het ondenkbaar geweest zijn dat een paus zich openlijk aan de kant van een misbruikslachtoffer positioneert. Altijd weer kregen de slachtoffers te horen dat ze bezig waren met een mediacam-pagne tegen de kerk. Franciscus heeft de aandacht verlegd van de daders naar de slachtoffers. Hij bouwt druk op zodat de trage kerk van de verdringers wakker wordt.

Het thema misbruik is en blijft een groot project in uitvoering. In Duitsland, Oostenrijk, de Verenigde Staten ebt de publieke verontwaardiging eerder weg: de plaatselijke kerken zochten en vonden oplossingen. Maar in Italië, Polen, bijzonder ook Australië en vele landen waar tot nu toe verdringing de toon aangeeft, staan deze harde processen nog voor de deur.

Franciscus zelf komt onder druk te staan door een boek. Thema: verdoezeling van misbruik. Het is geschreven door de prominente onderzoeksjournalist Emiliano Fittipaldi. Hij noemt de namen van vele bisschoppen in Italië en Zuid-Europa, die pedo-misdadigers uit de wind hielden. Franciscus wordt aangevallen omdat hij de conservatieve kardinaal Pell, lid van de kardinalencommissie K9 en opperste chef over de financiën in het Vaticaan, in zijn ambt handhaaft – hoewel Pell, die zich onttrekt aan zijn proces in Australië, door talrijke Australische misbruikslachtoffers zwaar beschuldigd wordt van verdoezelen.

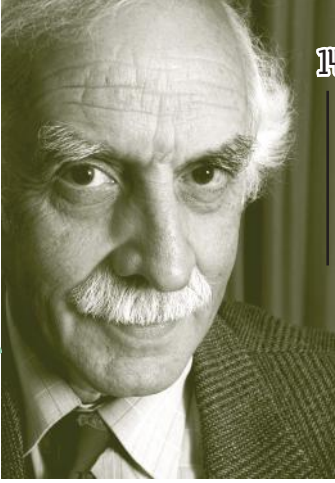
Ondertussen wordt het internet in belangrijke mate beheerst door extreme tegenstanders van Franciscus. Desondanks publiceerde onlangs het Zwitserse katholieke Lifestyle-Platform *Cathwalk* een “oproep” van conservatieve katholieken die het opnemen voor paus Franciscus – tegen rechtse sensatie-critici.

De situatie blijft in beweging. De paus gaat verder met gestes: zo is Franciscus van plan met aartsbisschop Justin Welby, de primaat van de Anglicanen, naar het door burgeroorlog en honger verwoeste Zuid-Soedan te reizen. ●

© PUBLIK-FORUM / MARIËNBURG MAGAZINE
DIT ARTIKEL VERSCHIEEN EERDER ONDER DE TITEL “ZIELLICH BESTE FEINDE”, IN HET DUITSE TIJDSCHRIFT PUBLIK-FORUM (10 MAART 2017, NR.5, BLZ. 38-39).

vertaling: Ad Krijnen

ERIK JURGENS

MORES LEREN, EN 'LAUDATO SI'

Mores, dat zijn de gewoonten, de gebruiken, die in een bepaalde samenleving gelden.

"More maiorum" zeiden de Romeinen: volgens het 'mos' der voorouders. "Ik zal jullie mores leren", zo kan een boze leraar nog zeggen tegen leerlingen die anders handelen dan het hoort. Een samenleving zit vol zulke mores, regels, wetten. Ze zijn nodig, willen we met z'n allen overleven.

Daarnaast gebruiken we het Griekse woord 'ethos', zede. Ethiek is daarvan afgeleid. Ethos betekent eigenlijk hetzelfde als mos. Beide hebben ook een tweede betekenis, die gaat over de innerlijke waarde van het gebruik. Sommige gebruiken zijn immers alleen een handige afspraak, zoals rechts rijden in het verkeer. Andere zijn een uiting van onze kijk op de mensheid, zij raken onze innerlijke waardigheid. We kennen in onze westelijke traditie de zeven deugden: wijsheid, rechtschapenheid, matigheid, standvastigheid, trouw, hoop, naastenliefde. En daartegenover de zeven hoofdzonden. Sommige handelingen zijn binnen een bepaalde kring heel gebruikelijk, en toch vinden we die onethisch of onzedelijk.

In het *NRC/Handelsblad* van 29 april maakte columnist Bas Heijne van dit onderscheid een treffend gebruik.

Wat VVD-voorzitter Henri Keizer had uitgehaald (een bedrijf, waarover hij zeggenschap had, heel goedkoop zelf kopen en zich daardoor verrijken) was blijkbaar aanvaardbaar volgens de geldende mores: in dit geval de in de zakenwereld geldende moraal. Maar dit gesjoemel voldoet niet aan het moreel/ethisch besef dat een integer mens zou behoren te hebben.

De kerk heeft zich ook steeds opgeworpen als zedenmeester. De paus doet bindende uitspraken "over geloof en zeden", zo heet het. Dat was eeuwenlang nuttig, omdat daarmee ook hel en verdoemenis kon worden afgeroepen over ontoelaatbaar gedrag, een extra sanctie. Het ging dan altijd over het persoonlijk handelen van de gelovigen, de privé-moraal. En dat kan heel zedeprekerig worden, zoals wij weten, met een

verbod op anticonceptiva (encycliek *Humanae Vitae*, 1968).

Maar er is ook een met de navolging van Christus verbonden publieke moraal, de basisnormen die gelden voor een goede samenleving als geheel. Een messiaans visioen van gerechtigheid en vrede voor allen. De profeten van Israël konden tekeergaan als de overheid en het volk in ongerechtigheid leefden: Gods toorn werd afgeroepen. De kerk heeft die rol later ook gespeeld, soms met gruwelijke gevolgen: kruistochten tegen katharen en ongelovigen, inquisitie tegen ketterijen. En tegen nieuwlichterijen als de Verlichting en de mensenrechten (encycliek *Quanta Cura*, 1864).

Daarentegen ook in oproepen voor een meer rechtvaardige en gezonde samenleving. Zo is er een traditie ontstaan van encyclieken als *Rerum Novarum* (1891), *Quintagesimo Anno* (1931) en *Centesimus Annus* (1991) die de katholieke sociale leer formuleren. En ook voor de vredesboodschap van de kerk (*Pacem in Terris*, 1963) en die voor ontwikkelingshulp (*Populorum Progressio*, 1967).

De terecht veelgeprezen paus Franciscus voegde daar in 2015 een indrukwekkende oproep aan toe, ter verdediging van het milieu, en tegen de inbreuken daarop door neoliberalisme en markteconomie. In kerkelijke kring was dit al in de jaren zestig gebeurd naar aanleiding van het rapport van de Club van Rome (die andere!) over de uitputting van onze grondstoffen. *Laudato si'*, heet deze encycliek, 'over de zorg voor het gemeenschappelijk huis'. *Laudato si'* zijn de beginwoorden van het tweede couplet van het beroemde Zonnelied van Sint Franciscus uit 1215:

"Laudato sie, mi signore, cun tucte le tue creature spetialmente messor lo frate sole.../ zij geprezen, mijn Heer, met al Uw schepselen speciaal meneer en broeder zon.... "

DE KERK MOET AL- TIJD WEER OP DE SCHOP

500 jaar Reformatie in oecumenisch perspectief

Nam Maarten Luther stelling tegen de afaathandel, Geert Groote kwam al in 1374 in verzet tegen de bouw van de Utrechtse Domtoren. Hij schreef een protestnota, die later de titel kreeg *Contra turrim Trajectensem* (“tegen de toren van Utrecht”). Hij vond dat geld, voor de armen bestemd, niet gebruikt mocht worden voor “de trotsheid en monsterachtigheid” van die toren, en was tegen de geldinzameling die gehouden werd om de bouw ervan te bekostigen. Hij vond ook dat je de bisschop niet hoefde te gehoorzamen als het ging om zulke overdreven dure bouwwerken. Maar om zijn kerkelijke loopbaan niet te riskeren heeft hij het traktaat nooit gepubliceerd. Er is maar één handschrift van bewaard gebleven en dat is pas na zes eeuwen weer opgedoken. En die toren, die is toch wel gebouwd.

De Moderne Devotie heeft vele sporen nagelaten, die

FOTO:

PIXABAY, NIEK VERLAAN

nog overal in het Nederlandse landschap te herkennen zijn, maar de beweging heeft geen kerkscheuring te weeggebracht. Ook Luther zelf was er niet op uit om de kerk te breken, maar de Reformatie van 1517 betekende wel een breuk met alle nare gevolgen vandien: kerkstrijd, inquisitie, Beeldenstorm, oorlog. Dat is niet iets om trots op te zijn en daarom kun je de Reformatie wel op gepaste wijze gedenken, maar is er terughoudendheid om die 500 jaar groots te vieren. Toen ik in 2015 als projectleider werd aangesteld, stond het bij mij

als een paal boven water dat we het Reformatiejubileum alleen maar in oecumenisch perspectief kunnen zetten. Op 31 oktober 2016 ging het Reformatiejaar onder grote belangstelling van start in Amsterdam. Dankzij moderne technieken waren we digitaal verbonden met de bijeenkomst in Lund ter opening van het Zweedse Reformatiejaar, waar paus Franciscus bij aanwezig was. Het was indrukwekkend om daar via het beeldscherm even bij te zijn. In Amsterdam sprak bisschop Hans van den Hende indringend over onze oecumenische opdracht. Hij zei: “De geloofwaardigheid van christenen groeit op het moment dat onze eenheid zich verdiept en steeds meer gericht is op een toekomst, die rijk is aan belofte en aan de vruchten van de Geest. Uiteindelijk draagt de Reformatie pas echt vrucht wanneer we onze verdeeldheid te boven komen: herstel van eenheid is de Reformatie van vandaag”.

“Het ‘Ecclesia Semper Reformanda’ is dus niet per se een protestants idee, maar ook een voluit katholieke gedachte, zoals Mariëburgers natuurlijk al lang weten”

Op dinsdag 31 oktober 2017 wordt in de Dom van Utrecht – met de toren waar Geert Groote ooit zo tegen fulmineerde – stilgestaan bij 500 jaar Reformatie. Dat wordt geen intern protestants feestje, maar een bijzondere bijeenkomst in oecumenisch perspectief. De Dom zal gevuld zijn met mensen uit de volle breedte van de oecumene. Dat was bij vorige herdenkingen wel anders. We mogen dankbaar zijn om alle positieve impulsen, die de Reformatie heeft gebracht en we mogen blij zijn met alle vruchten van de oecumenische beweging. Zo worden we op het juiste spoor gezet om conflicten uit het verleden achter ons te laten en samen van harte de gemeenschap te zoeken. Veel oude controversen zijn al overwonnen. We werken intensief samen in Raden van Kerken, de Wereldraad en talloze oecumenische organisaties. We voeren oecumenische dialogen en proberen met nieuwe ogen – en zonder verkettering – naar onze geschiedenis te kijken. We worden ons ook steeds beter bewust van onze eigen vooroordelen en misvattingen. We gaan samen op weg, gaandeweg één. Zo willen we proberen om goede en geloofwaardige getuigen van Jezus Christus te zijn.

“We worden ons ook steeds beter bewust van onze eigen vooroordelen en misvattingen. We gaan samen op weg, gaanderweg één”

Al in 2015 kondigden Arjan Plaisier, toen nog scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, en Gerard de Korte, toen nog bisschop van Groningen-Leeuwarden, een gezamenlijke verklaring aan. Plaisier zei toen, dat vijfhonderd jaar gescheidenheid lang genoeg is en dat het hoog tijd is om elkaar te vinden. Daar wordt nu hard aan gewerkt. Zo organiseerde de Katholieke Vereniging voor Oecumene op 18 maart samen met Foculare een inspirerend symposium in Nieuwkuijk onder de titel *‘Gaanderweg één, impulsen voor oecumenische vooruitgang’*. Het Rome-Reformatie-Beraad presenteerde daar een tekst met de uitnodiging aan alle Nederlandse christenen om de eenheid in Christus te zoeken: *‘Herstel van eenheid is Reformatie van vandaag’*. Het is een voorproefje van de verklaring die op 31 oktober 2017 uitkomt. Ik kijk er naar uit.

De KVO heeft 500 jaar Reformatie prominent op de agenda gezet, en een uitgave gepubliceerd – en in Nederlandse vertaling verspreid – van het Gemeenschappelijk Gebed (Common Prayer) bij 500 jaar Reformatie. Voor de Protestantse Kerk regel ik de estafette ‘Als een lopend vuur’ waarbij maandelijks een ander thema aan bod komt, dat per provincie wordt uitgewerkt en overwegend oecumenisch is ingekleurd.

Op 10 juni vond in de Marekerk – de oudste kerk van de Reformatie in Leiden – op initiatief van de Leidse Raad van Kerken een uniek en eenmalig oecumenisch evenement plaats rond 500 jaar Reformatie met als thema ‘Alle christenen op één dag onder één dak’. Dat is symbolisch natuurlijk. In alle letterlijkheid zou dat helemaal niet kunnen! Het mooie was dat mensen uit alle Leidse kerken en gemeenschappen present waren: reformatorisch, rooms/oud-katholiek, evangelisch, oecumenisch, etc. Dat verheugt me des te meer, omdat ik ooit deel uitmaakte van de theologische begeleidingscommissie van de Oecumenische Geloofsgemeenschap Merenwijk in Leiden. Ik herinner me de goede samenwerking met de mensen daar en met Anton Houtepen, die mij altijd oecumenisch sterk heeft geïnspireerd. Het was de bedoeling, dat er een werkelijke ontmoeting zou plaats vinden tussen alle soorten gelovigen en ongelovigen uit Leiden en omstreken. En dat mensen elkaar vertellen wat kenmerkend is voor de eigen geloofsgemeenschap, maar elkaar ook bevragen: wat staat ons voor ogen bij het ‘Semper Reformanda’? Hoe kunnen we onze kerken vernieuwen? Wat hebben we eigenlijk te bieden in sociaal opzicht? Hoe kunnen we een bijdrage leveren aan de maatschappij? En in Leiden staat nog meer op stapel. Er wordt ook gewerkt aan een

eigentijds Leids 95-stellingen-project. Ik ben benieuwd.

In Heerenveen werd op 24 juni een oecumenisch minisymposium gehouden met als thema ‘Na 500 jaar Reformatie: Wat is er door de oecumene bereikt, hoe gaan we verder?’ Het werd georganiseerd door de Raad van Kerken Fryslân, het bisdom Groningen-Leeuwarden en de Katholieke Vereniging voor Oecumene. Prachtig allemaal. Ik hoop dat er nog veel meer mooie nieuwe oecumenische contacten zullen opbloeien. Laten we in oecumenische vindingrijkheid samen de uitdaging aangaan om in een hervonden katholiciteit schouder aan schouder te staan. En de kerk moet altijd weer op de schop. Semper Reformanda! ●

COLU M N

VROUWEN

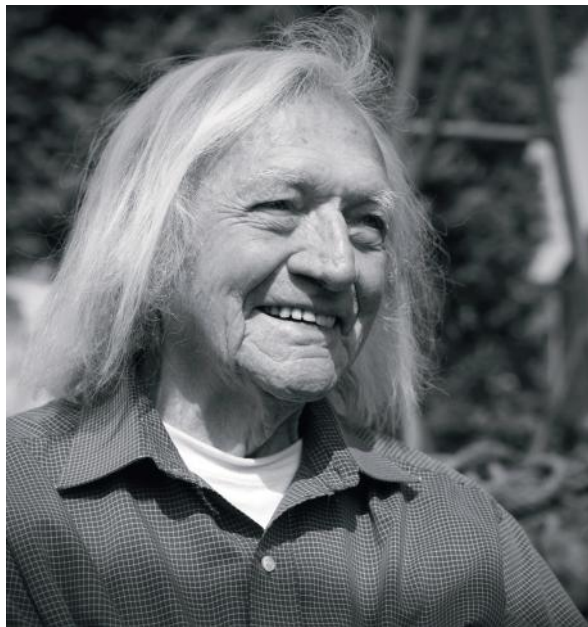
Rembrandt schilderde het dubbelportret van het echtpaar Marten en Oopjen. De vrouw staat links en de man rechts. De rechterzijde werd gezien als een ereplaats en geassocieerd met geluk, het leven, het licht, het goede en zelfs met Christus. In mijn jeugd zaten vrouwen in de kerk ook links. Een Duitse gids in Xanten lichtte, tot afgrijzen van de vrouwelijke toeristen, de akelige symbolische betekenis toe. In West-Europa worden kerken naar het Oosten gericht, de oriëntatie. In het Oosten ligt Jeruzalem, daar komt de zon op en is Jezus het Licht van de wereld en de Zon van gerechtigheid. Hij zou op het einde der tijden ook vanuit het Oosten weer terugkomen. De westzijde is de kant van de heidenen, van de zuidwester stormen. Het onheil dus. De toren staat daar, ter verdediging. De zuidzijde is warm en licht en vredig. Dus de mannenkant. Maar dan de noordzijde, de sinistere duistere kant. Daar zitten de vrouwen, want was het niet Eva die, in het verhaal van de Zondeval, in de Hof van Eden als eerste van de appel at? Zelfs de vrouwelijke heiligen zijn in veel kerken links afgebeeld.

Gaan gelovigen vandaag de dag nog naar de kerk dan zitten ze echter door elkaar.

TEKST
AD KRIJNEN
FOTO
LEO LE LARGE

† IN MEMORIAM

OMER GIELLIET – ICOON VAN EEN GENERATIE

OP ZONDAG 7 MEI OVERLEED OP NAGENOEG 92-JARIGE LEEFTIJD OMER GIELLIET, PASTOOR/BEELDHOUWER TE BRESKENS. IN MV-MAGAZINE VAN JUNI 2014 INTERVIEWDE LEO LE LARGE HEM. EEN MARKANTE VERTEGENWOORDIGER VAN DE GENERATIE PRIESTERS GEBOREN IN DE JAREN TWINTIG VAN DE VORIGE EEUW. ER LEVEN ER NOG MAAR WEINIG VAN.

Hij werd in 1950 tot priester gewijd. Zijn opleiding was, zoals bij iedereen in die dagen, gebaseerd op de neoscholastiek. Dat was een filosofische en theologische denkwereld, die op alle vragen antwoord had en het eigen gelijk vanzelfsprekend en onvervreemdbaar vond. Hoewel ingesnoerd in dit harnas, ploegde deze boerenzoon uit Biervliet graag zijn eigen voor. In Zegge kwam hij na huisbezoek stevast te laat aan tafel, tot wanhoop van de pastoor. Als kapelaan

in Clinge verruilde hij zijn toog voor de boerenoverall, om voor een jong gezin met een ernstig zieke vader per tractor de oogst naar de NCB in Hulst te brengen. In 1958 werd hij kapelaan in Sas van Gent, een grens- en industriestadje in Midden-Zeeuws-Vlaanderen. Daar had hij de zorg voor het bijkerkje in de Zandstraat. Hij kreeg er al wat vrijheid. Vijf jaar maakte ik, toen kapelaan in de buurgemeente Terneuzen, hem daar mee, vooral bij de maandelijksse

regionale bijeenkomsten. Zelf nog in het klerikale gelid vond ik hem een wat wilde vogel.

Het concilie betekende een revolutie. Theologen die vragen stelden bij de neoscholastiek en door Pius XII waren afgeserveerd, werden door Joannes XXIII benoemd tot officiële concilie-theologen. Hun vragen bleken toch legitiem! Diezelfde vragen waren bij vele al wat langer dienstdoende priesters opgekomen. Maar daarmee kwam ook de bestaansreden van hun type priesterschap in discussie. Het oude beeld (dagelijkse mis aan hoofd- of zij-altaar, iedere week 150 psalmen reciteren, afstand scheppende beroeps-kleding, pastoriebestaan enzovoorts) ging kantelen. Maar wat dan? De jongere generatie trok haar conclusies en trad in groten getale uit. De oudere ging voort op het vertrouwde pad. Maar de geboortejaren van de jaren twintig? Eén groep veranderde alleen de bordjes: niet meer de mis doen, maar de eucharistie vieren. Een andere groep trad alsnog uit. Een derde groep zocht gedreven naar een nieuw en levensnabij model van optrekken met de medegelovigen. Dat betekende het loslaten van de geheel en al op “het misoffer” gebaseerde spiritualiteit, het serieus nemen van de opdracht aan Jezus zelf zoals verwoord in de Bijbel (Lucas 4: meetrekken met armen, gevangenen, blinden, verdrukten, bevrijding aanzeggen), het alsnog toelaten en integreren van emoties, volwassenheid en levenswarmte, bijna altijd met steun van een vrouw. Omer hoorde duidelijk bij de derde groep. Hij geraakte in diepe crisis. Een kapelaansbenoeming in Oostburg werd een fiasco. Zijn oude moeder ving hem op. Hij dwaalde over de Zeeuwse dijken. In genoemd interview vermeldt hij met grote waardering naast zijn moeder nog een andere vrouw. In die crisis ontdekte hij zijn gaven als bewerker van stukken hout. Gaandeweg kwam er een nieuwe balans in zijn bestaan. Geen offerpriester meer, maar profetische medegelovige. Toevallig kwam juist de kleine parochie in het protestantse Breskens vacant. Bisschop Ernst, man met een buitengewone pastorale antenne, stelde het kerkbestuur een kennismaking met Omer voor. Als het klikte, zou een benoeming volgen. Zo geschiedde. Hij bleef er bijna vijftig jaar.

De authenticiteit van zijn keuzen viel al snel op in het dorp. Hij ging in een vrijgekomen kleuterschool wonen, plaatste enkele wooncaravans op het terrein en altijd woonden in zijn huis of in de caravans enkele

Koerdische vluchtelingenfamilies. “Al het mijne is het uwe”. In hout kon hij steeds beter uitbeelden, wat hij zijn mensen wilde zeggen. Meer dan duizend beelden maakte hij. Ze staan in vele kerken in Vlaanderen en Nederland, zelfs tot in Duitsland toe. In die jaren ontmoetten wij elkaar opnieuw. Zijn eerste vraag, met Zeeuwse directheid: “Waarom ben jij eruit gegaan?” “Omdat ik anders stapelgek zou zijn geworden” “Ik ook, als ik het beeldhouwen niet ontdekt had”. Dat voelde vertrouwd. Ons regelmatige bezoek aan Zeeuws-Vlaanderen begon voortaan in Breskens. Dat is sindsdien zo gebleven. Altijd moest hij weten of ik weer iets geschreven had.

Wij realiseren ons te weinig voor welke diep ingrijpende identiteitsvragen deze generatie priesters kwam te staan. Onze nieuwe geloofsgemeenschappen en ekklesia's staan op hun schouders. Zij sloegen de bressen. Door de restauratiebisschoppen werden zij geduld als lastige jongens waarvan ieder bisdom er wel een paar heeft. Maar bij de mensen, al dan niet kerkbetrokken, werd dit alles wel herkend. Velen vonden de weg naar de achterdeur van het oude schooltje. In 2010 kreeg hij erkenning als “Bressiaander van het jaar”, voor een pastoor in een protestants vissersdorp niet vanzelfsprekend.

De laatste jaren waren moeilijk, eenzaam ook. Hij raakte steeds meer aangewezen op thuiszorg en hulp. De Koerdische vrouwen, intussen goed terechtgekomen, sprongen in: “Jij was er voor ons, nu zijn wij er voor jou”. Ook voor hem vertaalde Oosterhuis: “Naar het paradijs mogen engelen jou begeleiden. Bij je aankomst zullen allen die gemarteld zijn je in hun armen sluiten – en dan dragen ze je mee naar de Stad, het heilige Jeruzalem.” •

monument voor eigen graf, met komma ('de dood is geen punt')

TEKST

LIDY VERDEGAAL

FOTO'S

MARIËNBURG

INTERVIEW

DE FRANCISCAANSE BEWEGING BRENGT MENSEN SAMEN DIE ZICH AANGETROKKEN VOELEN TOT HET GEDACHTEGOED VAN FRANCISCUS EN CLARA VAN ASSISI. DE FRANCISCAANSE BEWEGING IS EEN ONAFHANKELIJKE VERENIGING, DE LEDEN BEHOREN TOT HEEL VERSCHILLENDE RELIGIEUZE, KERKELIJKE EN MAATSCHAPPELIJKE STROMINGEN.

De levenswijze van Franciscus en Clara inspireert hen om eenvoudig, betrokken, kwetsbaar en vredelievend door het leven te gaan. In het voetspoor van Franciscus en Clara nemen zij regelmatig afstand van hun dagelijkse besloomingen om stil te staan bij hun leven. Plaatselijke kringen (custodieën genoemd), er zijn er 23, zorgen voor verbondenheid onder de leden. Landelijk worden door werkgroepen activiteiten georganiseerd voor een breed publiek; wandelingen, reizen, studiedagen en cursussen. Het Dienstencentrum aan de Van der Does de Willeboisingel in Den Bosch coördineert dat allemaal. Daar kan men ook boeken, tijdschriften en documentatiemateriaal verkrijgen, ook via de webwinkel. Leden ontvangen het [Franciscaans Maandblad](#). De staf bestaat uit enkele betaalde krachten en een grote groep vrijwilligers. In gesprek met directeur Mieke Dorssers en publiciteitsmedewerker Thomas Hontelez.

Franciscus en Clara leefden eind 12e, begin 13e eeuw. Hoe komt het dat hun spiritualiteit nog altijd zoveel mensen aanspreekt?

“Franciscus en Clara hechtten niet aan status en materie. Ze hadden een bijzondere wijze van omgaan met de schepping, met God, met de ander en met zichzelf, die veel mensen in het hart raakt tot op de dag van vandaag. Wij hebben hun spiritualiteit samengevat in vier woorden, vier universele kernwaarden: eenvoudig, betrokken, kwetsbaar en vredelievend. Als mensen daarnaar leven leidt dat tot een menswaardiger samenleving.”

Ik mis in het rijtje het woord armoede, waar veel mensen toch aan denken als het over Franciscus gaat.

“Franciscus koos er destijds voor om arm te zijn, hij en zijn volgelingen schonken al hun bezittingen aan de armen. Hij wilde de mindere onder de minderen zijn, vandaar zijn keuze voor de naam minderbroeders. Maar het woord armoede ontbreekt in onze kernwaarden bewust, omdat het zo beladen is. Waar het in wezen om gaat is eenvoudig. Eenvoud te verstaan als: terug naar de essentie van het leven. Een leven waarin je jezelf niet boven de ander verheft en jezelf niets toe-eigent.”

Heeft de populariteit van paus Franciscus, die de franciscaanse spiritualiteit nadrukkelijk uitdraagt, tot gevolg dat er meer belangstelling is gekomen voor de Franciscaanse Beweging?

“De paus geeft handen en voeten aan de spiritualiteit van Franciscus. Dat is wat wij ook doen via onze activiteiten. Maar de Franciscaanse beweging is uitdrukkelijk oecumenisch en is niet in alle opzichten fan van de paus. We zien dat er her en der in parochies franciscusgroepen

EENVOUDIG, BETROKKEN, KWETSBAAR EN VREDELIEVEND

VREDE EN ALLE GOEDS
Franciscaanse Beweging

ontstaan. Wij krijgen hier in het Dienstencentrum en via onze website dan vragen om materiaal toe te sturen. Wij voeden deze groepen graag met franciscaanse teksten, van daaruit gaan ze aan de slag. We zijn blij dat we op die manier ons gezicht kunnen laten zien en onze stem laten horen. Maar dat vertaalt zich niet in lidmaatschap van onze vereniging.”

Dit Dienstencentrum is gebuisvest in het Franciscushuis, naast het kapucijnenklooster. Wat is jullie relatie met de kapucijnen?

“De kapucijnen hebben het klooster kort geleden verkocht. Ze hebben er 120 jaar gewoond. Er komen volgend jaar franciscanen in. Wij vinden het natuurlijk fijn dat het gebouw in de franciscaanse familie blijft, waar wij ook toe behoren. Wij huren onze ruimte van hen, we hebben veel contact en overleg met hen. Maar we zijn een zelfstandige organisatie. Wij zijn geen franciscanen.”

Dat was toch anders ten tijde van jullie voorganger de Franciscaanse Samenwerking?

“Dat klopt. De Franciscaanse Samenwerking, die in 1967 is opgericht, was een samenwerkingsverband van franciscaanse religieuze orden en congregaties. Dat waren er toen nog heel veel: franciscanen, kapucijnen, conventuelen en clarissen, en daarnaast nog 24 zuster- en 5 broedercongregaties. Zij wilden zich na de verwarrende tijd van Vaticanum II herbronnen, ze wilden meer weten over hun franciscaanse grondslag. De Franciscaanse Samenwerking gaf boeken uit en organiseerde activiteiten zoals reizen, cursusdagen en wandelingen. Die activiteiten heeft de Franciscaanse Beweging doorgezet en uitgebreid.”

Waaronder dus de bekende Pinkstervoetochten?

“Ja, de eerste Pinkstervoetocht werd in 1970 gehouden. De vorm van een driedaagse voetocht en onderlinge gesprekken over een thema bleek een gouden formule. In de hoogtij-jaren waren er soms meer dan 300 deelnemers. De laatste jaren schommelen de aantallen tussen 100 en 150 mensen. Dit jaar is dus de 48^e editie. Er zijn groepen voor volwassenen, er

is een kinder- en tienergroep en een aparte loopgroep voor twintigers.

‘s Ochtens en ‘s avonds zijn er verdiepende vieringen. Het thema dit jaar is het Zonnelied.

Wat was de reden om na 30 jaar de Franciscaanse Samenwerking om te bouwen naar Franciscaanse Beweging?

“Men wilde de groeiende groep niet-religieuzen die actief was in de Franciscaanse Samenwerking ook een stem geven. Daarom is in 1997 de Franciscaanse Beweging opgericht, een vereniging waarvan individuen lid kunnen worden. En niet alleen mensen uit de katholieke hoek, ook veel protestanten. We hebben in onze ledenadministratie niet bijgehouden of en zo ja welke religieuze achtergrond mensen hebben, we vragen er niet naar, maar het is duidelijk dat vooral onze jongere leden vaak niet tot een kerkgenootschap behoren.”

Hoe zien jullie de toekomst van de Franciscaanse Beweging?

“De Franciscaanse spiritualiteit is meer dan acht eeuwen oud, en die overleeft ons ook nog. We weten alleen niet hoe. We weten wel dat lidmaatschap van een vereniging niet meer van deze tijd is. Het blijkt telkens weer dat, ook als mensen zeer geboeid zijn door de franciscaanse kernwaarden, men zich toch niet bindt. We hebben nu 950 leden, en door vergrijzing worden het er steeds minder. De contributies van leden vormen ook nog maar een deel van onze inkomsten. De rest komt van de verkopen op onze website en van sponsors. Die sponsors bieden ons ook de mogelijkheid betaalde krachten in te huren. We zijn dan ook aan het vernieuwen. Een paar jaar geleden zijn we al laagdrempeliger gaan werken, meer gericht op de kernwaarden. Onze activiteiten passen we aan de veranderende samenleving aan. Op onze studiedagen en bij de wandelingen zien we daardoor telkens nieuwe gezichten.”

Vernieuwing zal ook nodig zijn om jongeren te interesseren voor het gedachtegoed van Franciscus. Thomas, jij hebt de jongeren in je portefeuille?

“Ik ben lid van de redactie van het *Franciscaans Maandblad*,

“Het woord armoede ontbreekt in onze kernwaarden bewust, omdat het zo beladen is. Waar het in wezen om gaat is eenvoud”

Rechts: Mieke Dorssers, directeur Franciscaanse Beweging en links: Thomas Hontelez, publiciteitsmedewerker

Het ZONNELIED.

Allerhoogste, almachtige, goede Heer,
van U zijn de lof, de roem, de eer en alle zegen.

U alleen, Allerhoogste, komen zij toe
en geen mens is waardig uw naam te noemen.

Wees geprezen, mijn Heer met al uw schepselen,
vooral door mijnheer broeder zon,
die de dag is en door wie Gij ons verlicht.
En hij is mooi en straalt met grote pracht;
van U, Allerhoogste, draagt hij het teken.

Wees geprezen, mijn Heer, door zuster maan en de sterren.
Aan de hemel hebt Gij ze gevormd, helder en kostbaar en mooi.

Wees geprezen, mijn Heer, door broeder wind
en door de lucht, bewolkt of helder, en ieder jaargetijde,
door wie Gij het leven van uw schepselen onderhoudt.

Wees geprezen, mijn Heer, door zuster water,
die heel nuttig is en nederig, kostbaar en kuis.
Wees geprezen, mijn Heer, door broeder vuur,
door wie Gij voor ons de nacht verlicht;
en hij is mooi en vrolijk, stoer en sterk.

Wees geprezen, mijn Heer, door onze zuster,
moeder aarde, die ons voedt en leidt,
en allerlei vruchten voortbrengt, bonte bloemen en planten.

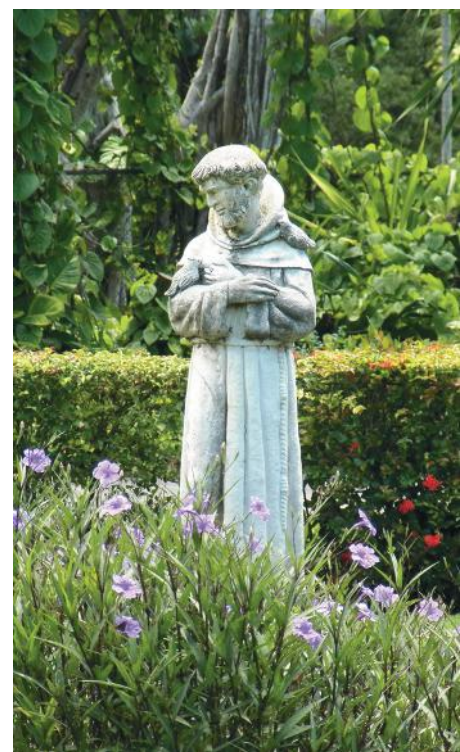
Wees geprezen, mijn Heer, door wie omwille van uw liefde
vergifenis schenken, en ziekte en verdrukking dragen.
Gelukkig wie dat dragen in vrede,
want door U, Allerhoogste, worden zij gekroond.

Wees geprezen, mijn Heer, door onze zuster de lichamelijke dood,
die geen levend mens kan ontvluchten.

Wee hen die in doodzonde sterven;
gelukkig wie zij in uw allerheiligste wil vindt,
want de tweede dood zal hun geen kwaad doen.
Prijs en zegen mijn Heer,
en dank en dien Hem in grote nederigheid

UIT: FRANCISCUS VAN ASSISI, DE GESCHRIFTEN, G.P.FREEMAN E.A. 2006.

en niet alleen ik maar meer dan de helft van de redactieleden is jonger dan 30. Wij kiezen zoveel mogelijk voor onderwerpen die onze leeftijdgenoten aanspreken. Daarnaast hebben we een lespakket ontwikkeld voor het vak levensbeschouwing voor de tweede klas havo/vwo, voor jongeren van rond 14 jaar. De module bestaat uit acht lessen. Onderdeel van het lespakket is een app met de naam FRAPP. Daarmee kunnen leerlingen verschillende uitdagingen aangaan op de gebieden vrede, samenleving en milieu, zoals: 'eet een week geen vlees', of: 'geef een derde van je kleren weg'. Het is nog een pilot, in de testfase. Zo proberen we het franciscaanse gedachtegoed door te geven."

LEON GOERTZ

MOTORBLOK

En jij bent ook de man achter de website Ditgeeftzin.nl?

“Ja, dat project draait om *De Zincamera*. Wij vragen aan iemand: *Stel dat je een foto mocht maken van wat jouw leven zin geeft. Wat zou je dan op de foto zetten?* Het fototoestel is een doorgeefcamera, die van hand tot hand gaat. Het project is een middel om mensen letterlijk en figuurlijk even stil te laten staan bij die dingen in het leven die echt belangrijk zijn. Als je maar één foto mag maken, dan moet je wel even heel goed nadenken. De foto's worden gepubliceerd op www.ditgeeftzin.nl” ●

> INTERVIEW ●

ZONNELIED VAN FRANCISCUS

Officieel heet het Zonnelied de Lofzang der schepselen. Het is bedoeld als lied, maar helaas is de melodie niet bekend. Franciscus heeft het Zonnelied geschreven in de periode 1224-1225 na een periode waarin hij ziek en vertwijfeld was.

Na alle opwinding rond de verkiezingsuitslag dropte iemand het motorblok in de parlementaire discussie. Bij de theatrale hoogstandjes van de lijsttrekkers kon deze beeldspraak er ook nog wel bij.

Velen wisten echt niet wat dit voorstelde. Maar een beetje technicus denkt al gauw aan dat mysterieuze ding ergens onder de motorkap van de auto waar je maar beter niet aan kunt komen.

En toch, de beeldspraak past wel bij de kabinetsformatie. Want de klassieke automotor heeft vier cilinders, waarvan de zuiger van elk met een kwartmaat verschil op de krukas gemonteerd is. Samen vormen ze dus een team met elk een eigen positie op de krukas die de motor zijn draai geeft.

Door de inlaatklep zuigt elk van de vier lucht aan. Komt de aanzuiging van elke partij uit de straat van het gewone volk, óf is het de bedompte achterkamertjeslucht van het eigen gelijk en egotripperij die in hun partij rondgepompt wordt? Dan is het bedorven lucht die door de uitlaatklep gauw eruit gebonjourd moet worden. Anders raakt de zuiger vast en pruttelt hij nog wat na in krachteloosheid. Het samenspel met de drie anderen is dan naar de knoppen.

Het gaat bij ons landsbestuur doorgaans om een evenwichtige samenwerking in het motorblok tussen progressieve, conservatieve, linkse en rechtse partijen.

Dit patroon zien we ook op het voetbalveld. Om zijn doel te bereiken moet elk team een evenwichtige opstelling hebben in voor- en achterhoede en linker- en rechtervleugel. Dan loopt het gesmeerd.

Het motorblok speelt ook een rol in de leiding van elke geloofsgemeenschap. Een afgewogen team van behoudende en vooruitstrevende leden, met linkse en rechtse ideeën, bestaat uit mensen die in ieder geval hun dierbare gebouw willen behouden, en zij die pastoraal en liturgisch naar hartenlust willen experimenteren en in het volle leven willen staan. De in- en uitlaatklep moet dus te oude troep lozen en frisse energie vanuit de samenleving opzuigen om zo de gemeenschap fris bij de tijd te houden.

Maar ja, elk motorblok komt pas tot leven wanneer de contactsleutel wordt omgedraaid. Dan slaat de vonk over en gaat de boel draaien. Zo is het ook bij elk bestuursteam. De vonk die overslaat is de persoonlijke begeestering om er met hart en ziel aan te werken. En ja, het pinksteruur blijft de vlam die de vaart er inhoudt en na zoveel eeuwen zelfs Max Verstappen in zijn Red Bull het nakijken geeft!

COLU
MN.

HUUB SCHUMACHER

LUTHER MAAKT MIJ STIL,

HEEL STIL ...

Zijn vader heet Hans Luder. Waarom heet zoonlief dan niet gewoon Maarten Luder? Ik heb het jarenlang naar gevonden dat hij zich Maarten Luther noemt. Nu begrijp ik het. Of het Lutherjaar ervoor zorgde? Ik denk van wel want ik had me voorgenomen in dit Protestants Heilig Jaar eindelijk eens een biografie van Luther te lezen. Het werd de inmiddels veelgeprezen biografie van Luther van de hand van Lyndal Roper. Wat kan zij schrijven zeg! Echt hoor, ze sleept je mee tot in de diepste zielenroerselen van deze geweldenaar. Voor mij komt onze Reformator in dit boek uit de verf als een volbloed méns, ik bedoel als iemand die z'n leven lang onvoorstelbaar geworsteld heeft met het hoogste én met het laagste waar je als mens buiten jezelf én ín jezelf mee te maken kunt krijgen.

Voor Roper is het vooral die heel complexe en onmogelijke verhouding van Maarten met zijn vader welke voor hem als een kruivat gefungeerd heeft om de hele toenmalige wereld met zijn vastgeroeste en onderdrukkende gezagspatronen, met paus en keizer aan het hoofd, te laten ontploffen en de verhouding God—mens volkomen anders te gaan voelen en te gaan doordenken en daarmee, als gerespecteerde hoogleraar Bijbelwetenschap in Wittenberg, veler, veler harten te veroveren. Toen zijn beroemde 95 stellingen van 1517 meer en meer bleken aan te slaan in Duits Saksenland en hij als uitsmijter van paus, aflaten, kloosterwezen, celibaat, preuts moralisme, enz. als bevrijder werd bejubeld, koos hij – met toch al een hekel aan z'n achternaam; je zou maar Loeder heten – als nieuwe naam 'Eleutherius', Grieks voor 'Vrije'. Wat maandjes later voelde hij toch dat die naam hem niet lekker zat; hij zocht een tussenoplossing. Het werd 'Luther'. Van alle twee wat dus: de eerste twee letters van zijn nieuwe naam houden hem met twee beentjes in zijn plaatsgebonden familiegrond, en houden hem herkenbaar als ook maar één uit een veel langere rij van mensen uit die tijd, met die bepaalde culturele omstandigheden. Maar de andere letters zingen van de bevrijdende Geest Gods die mensen in de kraag kan pakken om bevrijder van velen te worden uit structuren die mensionwaardig zijn.

Wij met z'n allen, die zuchten onder een Romeinse kerkstructuur die wij niet meer als de onze kunnen ervaren, zijn en blijven ook maar gewone mensen uit

een lange rij... Maar vraagt Luther met zijn leven niet ook aan ons of wij ons, en dan in ónze tijd en in ónze culturele omstandigheden, door Gods Bevrijdingsgeest op sleeptouw laten nemen? Dat de vele huidige, zoals Hermann Häring ze in de vorige aflevering van dit blad noemde, 'kerken in vrije opstelling' (ook ekklesia's genoemd) daar een goed signaal voor afgeven, is bemoedigend. Ik las echter zijn betoog juist op de dag dat enkele honderden parochianen uit Reusel van hun bisschop eisten dat hij hun pastoor de laan uit zou sturen. Zou Luther dat ook nog gedaan hebben... naar de bisschop gegaan zijn, bedoel ik? Ik denk van niet. Luther zou de bisschop aangepakt hebben die zo'n pastoor nog durft laten functioneren. Ik huiver nu ik dit zo zeg omdat ik op hetzelfde moment voel hoe onvoorstelbaar ingewikkeld het is om tot echte verandering, bevrijding te komen. En toch houdt Häring vol: 'Voor een ekklesia moet het een heilige plicht zijn alle Romeinse heteronomie en alle innerlijke afhankelijkheid van hogere instanties achter zich te laten.' Luther, in zijn tijd, dééd dit, feitelijk.

Echt waar, ik word daar stil van, heel stil. Je moet toch met de ander steeds in gesprek willen gaan, elkaars argumenten proberen te begrijpen ... zo flitst het door m'n hoofd. Dat vond Luther ook, jazeker. Op de Rijksdag in Worms waar hij ter verantwoording geroepen werd, lag zijn ontslagbrief al klaar. Luther nam dat niet, hij wilde argumenten horen. Hij hoorde echter geen argumenten waar zijn pastoraal bewogen hart liefde in voelde voor de talrijke gelovigen en toen was de maat vol voor hem. Nogmaals, Luther maakt mij stil, heel stil...

CO
LU
MN.